

Перфільєва Анастасія Олександрівна

Лідерство у міжнародних відносинах: теоретико-концептуальний вимір

УДК 327

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-6.17>

Перфільєва Анастасія Олександрівна
кандидат політичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
просп. Дмитра Яворницького, 19,
Дніпро, Україна

Актуальність теми дослідження зумовлена новими реаліями міжнародної політики, які постають у вигляді глобальної трансформації, що є наслідком одночасного впливу регіоналізації і глобалізації як визначальних тенденцій сучасного світового політичного процесу. У цих реаліях лідерство постає якісною характеристикою міжнародних відносин, яка відіграє структуроутворюючу роль і має принциповий вплив на можливості системи міжнародних відносин до адаптації та трансформації в умовах постійних змін. У статті розглядаються теоретичні основи поняття «лідерство у міжнародних відносинах» з огляду на роль лідерства у формуванні структури системи міжнародних відносин. Мета статті – здійснити теоретико-концептуальне обґрунтування змісту поняття «лідерство у міжнародних відносинах». Дослідження було виконане на основі міждисциплінарного підходу з використанням системного та структурно-функціонального аналізу. Дискурс лідерства у міжнародних відносинах в сучасній політичній науці тісно пов'язаний з питаннями становлення полюсів (центрів сили) світової політики. Зникнення або поява нових полюсів є прямим проявом лідерських практик у міжнародному середовищі. Лідерство у міжнародних відносинах визначається як здатність суб'єктів впливати на процеси у міжнародному середовищі з метою їх впорядкування та регулювання. Можливими є індивідуальні (одноособові, неперсоніфіковані, типові), колективні, структурні та поведінкові типи лідерства у міжнародних відносинах. Від кількості лідерів, особливостей взаємин між ними та іншими суб'єктами міжнародних відносин залежить стабільність або нестабільність системи, специфіка її функціонування. Підкреслюється, що феномен лідерства набуває особливого значення під час вивчення процесів регулювання відносин на міжнародній арені. Саме вивчення феномену лідерства у міжнародних відносинах дозволяє створити фундамент для подальшого дослідження проблем регулювання міжнародних відносин і здійснити прогноз перебігу подій в міжнародному середовищі. Незавершеність трансформації системи міжнародних відносин на поточному етапі дозволяє передбачати подальшу модифікацію лідерства у міжнародних відносинах.

Ключові слова: лідерство у міжнародних відносинах, регулювання, структура системи міжнародних відносин, індивідуальне лідерство, колективне лідерство, структурне лідерство, поведінкове лідерство.

Вступ. Питання лідерства традиційно привертало увагу політичної науки, проте лідерство у міжнародних відносинах потрапило до числа предметів наукового дискурсу відносно пізно – наприкінці ХХ ст. Певною мірою відправною точкою наукового розгляду в світовому масштабі це питання постає завдяки роботі Б. Бутроса-Галі «Глобальне лідерство після холодної війни», яка побачила світ у 1996 р. З того часу поступово в західному політологічному дискурсі ширився певний інтерес до цієї проблеми. Перші два десятиліття ХХІ ст. ознаменувались появою низки досліджень, присвячених різним аспектам та вимірам лідерства в міжнародних відносинах. До числа таких варто віднести розвідки Л. Хелмса, С. Гілл, Дж.С. Ная-молодшого, К. Грея і С.Н. Мерфі, А. Харела, Дж. Айкенберрі, Д. Наберса, В.Р. Томпсона. Пострадянський простір не може похизуватися значним інтересом до розгляду питань лідерства в міжнародних відносинах. Серед нечисленних робіт, присвячених даній проблемі, помітним є доробок О. Богатурова, Д. Темнікова, Ш. Салімова. Складність та неоднозначність лідерства у міжнародних відносинах пояснює поступове зростання кількості лідерських концепцій і підходів до інтерпретації розвитку лідера. Очевидно,

що найближчим часом збережеться постійна увага дослідників до цієї проблеми, оскільки сама динаміка змін в міжнародному середовищі змушує постійно оновлювати підходи до розуміння сутності та функціональності лідерства у міжнародних відносинах. Отже, актуальність теми дослідження зумовлена новими реаліями міжнародної політики, які постають у вигляді глобальної трансформації, що є наслідком одночасного впливу регіоналізації і глобалізації як визначальних тенденцій сучасного світового політичного процесу. У цих реаліях лідерство постає якісною характеристикою міжнародних відносин, яка відіграє структуроутворюючу роль і має принциповий вплив на можливості системи міжнародних відносин до адаптації та трансформації в умовах постійних змін.

Мета та завдання. Мета дослідження – здійснити теоретико-концептуальне обґрунтування змісту поняття «лідерство у міжнародних відносинах». Для досягнення мети належить вирішити такі дослідницькі завдання:

- дати визначення лідерства у міжнародних відносинах;
- встановити ідентифікуючі характеристики лідера у міжнародних відносинах;

– типологізувати міжнародні лідерські практики;

– вказати основні тренди в трансформації практик лідерства в сучасній системі міжнародних відносин.

Методи дослідження. Дослідження було здійснене на основі міждисциплінарного підходу із залученням системного методу, який дозволив визначити предмет дослідження у цілісності, сприяючи встановленню певної кореляції між взаємодіючими елементами. Також ми використали структурно-функціональний аналіз для обґрунтування необхідності лідерства у міжнародних відносинах.

Результати. Проблема міжнародного лідерства є міждисциплінарною. Ціла низка наук долучається до вивчення практик лідерства у міжнародних відносинах, визначаючи його в межах від мистецтва впливу на людей, організації та установи для досягнення конкретних цілей до певної функції, здатної забезпечувати суспільний, національний і навіть глобальний інтерес. Отже, бібліографія лідерства у міжнародних відносинах включає роботи, зорієнтовані допомагати керівникам і менеджерам на державній службі в урядових і некомерційних організаціях виконувати свої функції на міжнародній арені, забезпечуючи якісну розробку та реалізацію політики національної безпеки у зовнішньому середовищі. Очевидно, що помітною є увага в сучасній політичній науці до психологічних аспектів лідерства та його соціального змісту, водночас як для міжнародних досліджень більш знаковим є інституціональний вимір лідерства, який забезпечує практику регулювання відносин в міжнародному середовищі. Розкриття змісту лідерства у міжнародних відносинах як чинника структурування міжнародного середовища потребує особливого виокремлення і певної дослідницької уваги до себе. Варто зазначити, що складність досліджень міжнародного лідерства формує мінливість міжнародного середовища, яка зумовлює постійний пошук інституційних та організаційних інновацій та реформ для адаптації до цих змін, а також вплив цих вимог на політиків та державних діячів на всіх рівнях, які одночасно функціонують у кількох секторах – державному, приватному та некомерційному. У такий спосіб проблема лідерства у міжнародних відносинах торкається навіть питань інституційної та організаційної реформи державного сектору в контексті турбулентного міжнародного середовища. Проте наша увага зосереджена на розгляді лідерства у міжнародних відносинах шляхом встановлення концептуальних основ цього явища на основі міждисциплінарного підходу. Міждисциплінарність проблеми лідерства у міжнародних відносинах зумовлює орієнтацію дослідників зазначеної проблеми на джерела таких академічних галузей, як політологія, психологія та менеджмент. Проте, вочевидь, недостатньою

є увага суто з позицій теорії міжнародних відносин до проблеми лідерства, особливо в межах вітчизняного наукового дискурсу. У світовому науковому дискурсі протягом кількох десятиліть триває дискусія про сутність, характер міжнародного лідерства, про спрямованість тенденцій, пов'язаних з ним. В цілому низка подій зумовила дослідницький інтерес до цієї проблеми. Серед цих подій особливе місце посідає руйнація СРСР як соціалістичного табору. У подальшому черговий поштовх цій дискусії дало усвідомлення наявності спільних, тобто планетарних, проблем, які потребують згуртування зусиль усіх людей. Відповідно до цього з'явилася низка глобальних ініціатив у боротьбі із загальносвітовими загрозами та викликами. Нині дискурс лідерства у міжнародних відносинах тісно пов'язаний з питаннями становлення полюсів, або центрів сили, світової політики. Зникнення або поява нових полюсів є прямим проявом лідерських практик у міжнародному середовищі.

У міжнародному середовищі завжди співіснують тенденції до хаотизації та впорядкування, яке постає ознакою раціоналізації взаємовідносин. Саме сполучення цих тенденцій вчені часто визначають як основу сучасної світової політики [2, с. 3]. Зрозуміло, що протягом усієї історії людської цивілізації ми спостерігали прояви цих тенденцій, тому відмінність нинішнього етапу розвитку постає у тому, що сучасна міжнародна практика демонструє очевидні досягнення в забезпеченні впорядкування і раціоналізації на основі інституціоналізації та правових норм. Це очевидне досягнення людства, яке виявляється в творенні та розвитку формалізованого у принципах і правилах механізму регулювання міжнародних відносин. Так, цей процес ще далекий від свого завершення, часто відбуваються збої в роботі механізму регулювання відносин між міжнародними акторами, а ситуація з анексією частини території України – зайве підтвердження цього. Проте сама поява та опрацювання практик впорядкування міжнародних відносин на основі норм міжнародного права за допомогою певних інститутів є важливими кроками на шляху до зміцнення тенденції впорядкування та раціоналізації міжнародних відносин. Попри широку дискусію щодо проблем глобального управління і долучених до неї питань творення відповідних структур, нині лишається очевидним, що у світі не існує єдиного інституту, здатного здійснювати систематичний контроль над зовнішньою та внутрішньою політикою національної держави, а також діями інших міжнародних акторів [2, с. 4]. Проте це не знімає з порядку денного питання про доцільність вдосконалення наявних норм і механізмів, здатних регулювати та впорядковувати міжнародні відносини. Тренд пошуку шляхів у практичній площині був закладений ще на початку XXI ст. в ухваленій Генеральною Асамблеєю ООН

у вересні 2000 року Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй. Політична наука зі свого боку протягом кількох останніх десятиліть намагається в теоретичному плані запропонувати певні оновлені концептуальні підходи до розв'язання проблеми впорядкування та регуляції міжнародних відносин. Одним з очевидних здобутків у цьому напрямі стала концепція світового (міжнародного) лідерства, яка є логічним продовженням наукових розвідок, присвячених проблемам структури системи міжнародних відносин.

Отже, первинно лідерство у міжнародних відносинах означало здатність певної країни впливати на формування міжнародного порядку в цілому або на його окремі фрагменти. Фактично лідерство – це можливість впорядковувати міжнародні відносини. На практиці з позицій політичного реалізму це можливість нав'язати свій інтерес і реалізувати його за допомогою використання інших акторів. На думку Дж. Айкенберрі, лідерство є силою, владою, яка проявляється в примусі інших робити те, чого вони не робили б за інших обставин [3, с. 388]. Функціонально лідер у міжнародних відносинах здатний формулювати, визначати та актуалізувати інтерес, який презентується як спільний, регіональний, міжнародний або світовий. Лідер визначає засоби та методи реалізації актуалізованого інтересу, мобілізує ресурси для його реалізації, приймає рішення тактичного характеру в процесі реалізації та забезпечує легітимацію рішень та наслідків. Розглядаючи специфіку лідерства, А. Вендт свого часу зазначав, що лідерство передбачає, зокрема, структурування взаємовідносин в системі, а також збереження лідерських позицій через творення механізмів управління міжнародними відносинами або їх регулювання [6]. Коли йшлося виключно про лідерство як прояв владних потенцій на міжнародній арені певних країн, науковці визначали характеристики (ознаки) такої держави в параметрах сили або могутності спочатку з позицій класичної геополітики, а потім вже в оновлених геополітичних вимірах. Отже, до числа таких характеристик нині потрапляють глобальні силові можливості, ознаки ефективного економічного механізму, заснованого на виробництві інноваційного типу, домінування у міжнародній торгівлі, світовій валютній системі, позиціонування як центру науки і освіти, культурна привабливість, ефективний менеджмент та просування певного світоглядного концепту, що не викликає відвертої відрази в інших учасників міжнародних відносин. Варто зазначити, що практика міжнародної взаємодії та особливості умов, у яких вона розгортається, нині привели до трансформації самих форм реалізації лідерства на регіональному і глобальному рівнях. Відправною точкою таких змін стало усвідомлення безперспективності збройних конфліктів у чистому вигляді, тому ми спостерігаємо

появу форми лідерства, яке прагне не довести або використати свою можливість знищити конкурента, а обмежити його розвиток, стримати або цілеспрямовано вплинути на вибір та темпи розвитку, фактично маніпулювати розвитком у своїх інтересах. Це призвело до становлення так званих геоекономічних стратегій, метою яких стало забезпечення конкурентних переваг у міжнародному середовищі за допомогою якісної політики стратегічного оперування у складному, багатовимірному просторі сучасного світу. Відповідно до таких настанов нині суперників недоцільно «знищувати», їх доцільно використовувати у власних цілях та інтересах. Фактично усі претенденти на міжнародне лідерство зорієнтовані саме на таку форму поведінки, яка реалізується в різних варіаціях з урахуванням специфіки самого претендента, його потенціалу, розстановки сил та доцільності тактичних поступок у постійній конкурентній боротьбі в сучасній системі міжнародних відносин.

Визначальним для лідера міжнародних відносин є особливе положення в системі [5, с. 4954]. Розуміння лідерства може варіюватися від здатності провідного актора реалізувати свої політичні цілі, попри можливий опір іншого актора, до визначення практик лідерства через здатність організовувати чи впливати на значну кількість аспектів діяльності актора-конкурента. Традиційне лідерство держави характеризує ступінь впливу країни на світові процеси і акторів міждержавної взаємодії зі збереженням здатності презентувати та відстоювати свої національні інтереси в умовах складності, багатовимірності та постійної динаміки міждержавних відносин, які складно прогнозувати. В цілому непередбачуваність у взаєминах між державами зумовлена багатьма причинами. Важливим чинником є збільшення кількості країн, які володіють ядерною зброєю, а також амбіціями певних світових лідерів. Лідерство держави передбачає активну зовнішньополітичну діяльність, спрямовану на пошук оптимальної моделі сполучення державних, національних інтересів та інтересів своїх партнерів. Ця діяльність передбачає досягнення миру та посилення міжнародної безпеки та стабільності. На думку окремих науковців, практика міжнародного лідерства уможливується з набуттям міжнародними відносинами глобального характеру. До цього часу доцільно було говорити про регіональне лідерство (керівництво) [5, с. 4954]. У глобальному середовищі предметом конкуренції між державами поступово стає позиція лідера, тому вся динаміка взаємодії та взаємовпливів може обернутися довкола цього питання. Дослідники зазначають, що перехід до такого стану, коли очевидно стає боротьба за лідерство, є початком стабілізації міжнародної системи [5, с. 4955]. Отже, в такий спосіб ми отримуємо часткову перемогу тенденції до впорядкування

над анархічністю міжнародного середовища. Але в сучасному світі боротьба за лідерство здобуває додаткових вимірів, пов'язаних з активним виходом на міжнародну арену інших недержавних акторів. Теперішня дійсність демонструє активні пошуки альтернативи індивідуальному (типовому, одноособовому, неперсоніфікованому) лідерству окремих країн. Причиною є не сама поява нових акторів, а наростаюча дисфункціональність міжнародних лідерів. Усвідомлена потреба в необхідності зміцнення й удосконалення регулювання міжнародних відносин у практичному плані актуалізує інші механізми впорядкування відносин з використанням потенціалу до цього новітніх міжнародних суб'єктів. Чи не найяскравішим прикладом цього стає діяльність міжурядових та неурядових міжнародних організацій, які час від часу перебирають на себе частину функцій з регулювання міжнародних відносин на основі прийняття колективних колегіальних рішень. Очевидно, що поширення та поступове вдосконалення таких практик не могло не привернути увагу науковців. Ця увага спричинила появу концепції колективного лідерства. Теоретико-концептуальне обґрунтування активної діяльності з оптимізації роботи міжнародних організацій, інститутів, структур позадержавного походження або наддержавного статусу дозволило опрацювати нові підходи до типологізації міжнародного лідерства, які спираються на сам факт можливості лідерства не одноосібного державного, коли певна країна здобуває статус лідера, стає полюсом міжнародної системи і закладає підвалини певної структурної конфігурації, а колективного лідерства у міжнародному середовищі. Колективне лідерство у міжнародних відносинах постає новою формою лідерства і новим способом досягнення цілей суб'єктами міжнародних відносин. В цілому одноосібне (індивідуальне) лідерство є практикою суто вертикальної взаємодії, а колективний тип дозволяє розширити коло учасників та сформуванню певну мережу горизонтальних зв'язків. Колективне лідерство у формі появи різноманітних інтеграційних об'єднань дозволило малим та середнім державам впливати на стан міжнародних відносин. Вони створили механізм на регіональному рівні, за допомогою якого вони здатні артикулювати і захищати свої інтереси за рахунок спільної й консолідованої позиції та акумуляції ресурсів. Нині на основі практик колективного лідерства вже сформований новий тип регулювання міжнародних відносин, який заснований на прагненні суб'єктів забезпечити свою участь у формуванні нового світового порядку та на обмеженнях, які накладаються самою системою міжнародних відносин на суб'єктів регулювання міжнародних акторів. Проте регулювання у сучасній системі допоки здійснюється на основі як індивідуального (одноосібного, типового) лідерства, так і колектив-

них практик за допомогою міжнародних інститутів формального та неформального характеру. Аналіз механізмів регулювання міжнародних відносин дозволяє побачити рух у бік збільшення практик інституціоналізації та колективного лідерства. У майбутньому, очевидно, ми будемо спостерігати певну конкуренцію між практиками індивідуального та колективного лідерства у міжнародних відносинах, що буде нагадувати певну гойдалку в переходах до механізмів регулювання, заснованих на цих двох підходах. Слід підкреслити, що «присутність у системі міжнародних відносин типового лідера є характерною для однополярності» [1, с. 84], тому, в той час як індивідуальне лідерство тяжіє до однополярності в структуруванні міжнародних відносин, для колективного лідерства характерною є боротьба за вплив, рівновагу статусів і багатополярність. Водночас варто нагадати, що в цілому західна наука узгодила позиції щодо лідерства в міжнародних відносинах як проблеми очевидних двох вимірів – поведінкового та структурного [4]. Між цими вимірами лідерства є фундаментальна різниця. Структурне лідерство вибудовується на матеріальних, владних, ресурсних можливостях суб'єкта, а поведінкове лідерство ґрунтується на конкретних діях потенційного лідера. Саме тому й індивідуальні, й колективні лідери у міжнародних відносинах здатні здійснювати як структурне, так і поведінкове лідерство. Зрозуміло, що найбільш вигідні позиції мають найбільші держави, тобто індивідуальні лідери, хоча їхня відносна перевага лише за матеріальними, ресурсними можливостями не перетворює їх на справжніх однозначних лідерів, оскільки наявність можливостей ще не означає їх коректне та раціональне використання відповідно до об'єктивно інтерпретованого реального інтересу. Отже, лідерство у міжнародних відносинах – це здатність суб'єктів впливати на процеси у міжнародному середовищі з метою їх впорядкування та регулювання. Для цього потрібний цілий комплекс ресурсів різного ґатунку, який потрібно підтримувати у функціональному стані, оскільки ресурсне забезпечення лідерського статусу може характеризуватися як потенційне і реально актуалізоване. Серед претендентів на позиції колективних лідерів у міжнародних відносинах варто відзначити появу надзвичайного, допоки не до кінця сформованого і дієздатного, але потенційно могутнього актора – глобального громадянського суспільства. Нині вже очевидно, що транснаціональні мережі громадянського суспільства здатні виступати в міжнародному середовищі як лідери. З огляду на їх явну спрямованість на «справжні» зміни вони більш точно відповідають усталеним уявленням про справжнє лідерство, ніж орієнтовані на порядок і стабільність програми більшості інших гравців на міжнародній арені [4]. Отже, колективне лідерство у міжнародних відно-

синах усе очевидніше стає домінуючим типом лідерства з огляду на практики функціонування різних міжнародних організацій, інтеграційних об'єднань і мережних структур глобального громадянського суспільства. Універсалістичні тенденції розвитку міжнародної системи приводять не тільки до зростання ролі міжнародних інститутів у регулюванні міжнародних відносин, але також до залучення до них країн з різними інтересами. Перехід до боротьби за лідерство є наслідком децентралізації системи міжнародних відносин. З одного боку, це ускладнює організацію світоустрою, з іншого боку, це врівноважує систему, оскільки поступово інтереси країн, що розвиваються (вони становлять більшість у сучасній системі міжнародних відносин), починають відігравати все більш важливу роль. За допомогою економічних об'єднань такі країни набувають більшої геополітичної ваги, що стає передумовою для діалогу культур в сучасному світі.

Висновки. Лідерство у міжнародних відносинах – це здатність суб'єктів впливати на процеси в міжнародному середовищі з метою їх впорядкування та регулювання, що дозволяє створювати певну конфігурацію, співвідношення сил та потенцій. Отже, лідер у міжнародному середовищі постає структуроутворюючим елементом, від якого залежить, зокрема, визначення специфіки регулювання відносин.

Для сучасної науки про міжнародні відносини вкрай важливим є аналіз структури міжнародних відносин в частині виявлення сутності, природи міжнародного лідерства, встановлення закономірностей його виникнення та розвитку. Це має як теоретичне, так і прикладне значення, оскільки дослідницька увага до цього питання дозволяє на концептуальному рівні прослідкувати еволюцію лідерства та можливості лідерів чинити вплив на систему міжнародних відносин на різних рівнях. Крім того, такі дослідження дозволять краще розуміти нинішній стан міжнародних відносин і здатні стати основою для прогнозування розгортання подій. Нині при збереженні значення індивідуального лідерства у міжнародних відносинах ми спостерігаємо вдосконалення механізмів регулювання міжнародних відносин за допомогою практик колективного лідерства. Саме тому в довгостроковій перспективі очевидно буде тенденція до становлення інституціональних практик колективного лідерства як основи регулювання сучасних міжнародних відносин. Але, спираючись на проекти майбутнього світоустрою, можна з високою ймовірністю стверджувати, що феномен індивідуального лідерства в міжнародних відносинах ще не вичерпав себе повністю. Вочевидь, цей процес може затягтися на тривалий час. Необов'язково, що він не проявить себе в остаточному підсумку в контртенденції з оновлення самої версії індивідуального (одноосібного) лідерства у міжнародних відносинах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Темников Д.М. Понятие мирового лидерства в современном политическом дискурсе. *Международные процессы*. 2003. № 2 (2). С. 80–90.
2. Темников Д.М. Регулирование и лидерство в современных международных отношениях : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних відносин і глобального розвитку». Москва, 2009. 23 с. URL: https://mgimo.ru/files/126347/aftoref_temnikov.doc (дата звернення: 08.12.2021).
3. Ikenberry G. John. The Future of International Leadership. *Political Science Quarterly*. 1996. Vol. 111. № 3. P. 385–402.
4. Helms L. Global political leadership in the twenty-first century: problems and prospects. *Contemporary Politics*. 2014. Vol. 20. № 3. P. 261–277.
5. Salimov Sh. The concept of leadership in international relations. *The International Journal of Social Sciences and Humanities Invention*. 2018. Vol. 5. № 08. P. 4954–4956. URL: https://www.researchgate.net/publication/343685773_The_concept_of_leadership_in_international_relations (last accessed: 10.12.2021).
6. Wendt A. Constructing International Politics. *International Security*. 1995. Vol. 20 (1). P. 71–81. URL: https://www.researchgate.net/publication/265960638_Constructing_International_Politics (last accessed: 10.12.2021).

REFERENCES:

1. Temnikov D.M. (2003). Ponyatie mirovogo liderstva v sovremennom politicheskom diskurse [The concept of world leadership in modern political discourse]. *Mezhdunarodnye processy*. № 2 (2). S. 80–90 [in Russian].
2. Temnikov D.M. (2009). Regulirovanie i liderstvo v sovremennykh mezhdunarodnykh otnosheniyah : avtoref. dis. na zdotbutya nauk. stupenya kandidata polit. nauk : spec. 23.00.04 "Politichni problemi mizhnarodnih vidnosin i global'nogo rozvitku" [Regulation and leadership in modern international relations: author. dis. on the science. step of the candidate policy. sciences: spec. 23.00.04 "Political problems of international issues and global development"]. Moskva. 23 s. URL: https://mgimo.ru/files/126347/aftoref_temnikov.doc [in Russian].
3. Ikenberry G. John. (1996). The Future of International Leadership. *Political Science Quarterly*. Vol. 111. № 3. P. 385–402.
4. Helms L. (2014). Global political leadership in the twenty-first century: problems and prospects. *Contemporary Politics*. Vol. 20. № 3. P. 261–277.
5. Salimov Sh. (2018). The concept of leadership in international relations. *The International Journal of Social Sciences and Humanities Invention*. Vol. 5. № 08. P. 4954–4956. URL: https://www.researchgate.net/publication/343685773_The_concept_of_leadership_in_international_relations.
6. Wendt A. (1995). Constructing International Politics. *International Security*. Vol. 20 (1). P. 71–81. URL: https://www.researchgate.net/publication/265960638_Constructing_International_Politics.

Leadership in International Relations: Theoretical and Conceptual Dimensions

Perfilieva Anastasiia Oleksandrivna

Candidate of Political Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of International Relations and Audit
Dnipro University of Technology
Dmytra Yavornytskoho Ave., 19,
Dnipro, Ukraine

The relevance of the research topic is proved by the new realities of international politics, which appear in the form of global transformation caused by the simultaneous influence of regionalization and globalization that define trends of the modern political process in the world. In these realities, leadership appears qualitative characteristic of international relations, which plays a structural role and has a fundamental impact on the ability of international relations to adapt and transform in a constantly changing environment. The article considers the theoretical foundations of the concept of "leadership in international relations" given the role of leadership in shaping the structure of the international relations system. The aim is to provide a theoretical and conceptual justification of the "leadership in international relations" concept. The study is based on an interdisciplinary approach with the use of systematic analysis and structural and functional evaluation as well. The discourse of leadership in international relations in modern political science is closely linked to the formation of poles and centers of power in the world politics. The disappearance or emergence of new poles has been a direct manifestation of leadership practices in the international environment. Leadership in international relations is defined as the ability of actors to influence processes in the international environment in order to streamline and regulate them. It is offered to distinguish individual (mono, impersonal, typical), collective, structural and behavioral types of leadership in international relations. The stability or instability of the system, the specifics of its functioning depend on the number of leaders, the peculiarities of the relationship between them and other actors in international relations. It is emphasized that the phenomenon of leadership becomes especially important in the study of regulatory processes in the international arena. The study of the phenomenon of leadership in international relations allows to create a foundation for further study of the problems of regulation of international relations and to predict the course of events in the international environment. Incomplete transformation of the system of international relations at the current stage allows for making a forecast of further modification of leadership in international relations.

Key words: leadership in international relations, regulation, structure of the system of international relations, individual leadership, collective leadership, structural leadership, behavioral leadership.